

Poglavlje 4

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava – Kratka historija pristupa Vijeća Evrope³⁰

1. Osnovne informacije

Vijeće Evrope najstarija je evropska organizacija. Uspostavljeno je 1949. kao odgovor na posljedice Drugog svjetskog rata s primarnim ciljem zaštite i promovisanja ljudskih prava, demokratije i vladavine prava u Evropi. Njegova djelatnost obuhvata mnoga područja, uključujući kulturu, odgoj i obrazovanje. U periodu od 50 godina pokrenulo je niz projekata saradnje u odgoju i obrazovanju sa namjerom podsticanja kulture demokratije i ljudskih prava širom Evrope.

Početak 1990-ih, kao rezultat procesa pristupanja novih demokratija srednje i istočne Evrope, Vijeće Evrope prošlo je kroz značajnu transformaciju: članstvo u Organizaciji se u periodu od 10 godina više nego udvostručilo. U takvim vremenima promjene bio je neophodan sistematičniji rad na učenju o demokratiji. 1997. predsjednici i premijeri država članica Vijeća Evrope pokrenuli su novi projekat, Obrazovanje za demokratsko građanstvo. Otada je ovaj projekat doživio značajan rast i razvio snažnu dimenziju ljudskih prava te danas nosi ime obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.

Pokretanjem ovog projekta, vlade evropskih država dale su do znanja da ljudi moraju učiti kako postati demokratski građani te da im te vještine nisu urođene. Krajem 20. vijeka evropska društva su se suočila s nizom problema, kao što su politička apatija, migracijski pokreti s posljedicom sve izraženije socijalne raznolikosti, ekološke prijetnje i porast nasilja. Namjera pokretanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava bila je doprinijeti rješavanju takvih pitanja. Cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava je promovisanje aktivne participacije građana u društvu kroz cijeli njihov život, odgovornost, solidarnost, uzajamno poštovanje i dijalog. I upravo se u sklopu tog jedinstvenog panevropskog okvira Vijeća Evrope zadnjih 13 godina sastaju najveći stručnjaci u tom području iz cijele Evrope kako bi radili na ovim pitanjima.

2. Rezultati projekta obrazovanje za demokratiju i ljudska prava

Prve godine projekta bile su posvećene definisanju koncepata. Izdano je nekoliko osnovnih publikacija o neophodnim strategijama i vještinama za praktikovanje demokratskog građanstva. 2002. je Odbor ministara Vijeća Evrope usvojio Preporuku o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo (Preporuka Rec(2002.)12). Bio je to prvi politički tekst izdat na ovu temu na evropskom nivou (drugi veliki tekst bio je Povelja Vijeća Evrope o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava³¹). U sklopu te preporuke se navodi da odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo treba biti „u fokusu procesa donošenja politike i reformi odgoja i obrazovanja”.³²

2002. uspostavljena je mreža koordinatora obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, sastavljena od po jednog predstavnika kojeg imenuje svaka država članica, s namjerom olakšavanja razmjene i međusobne saradnje država članica u tom području. Ta je mreža uskoro postala od neprocjenjive važnosti za razvoj i promovisanje obrazovanja za demokratiju i ljudska prava. Određeni projekti su implementirani u regije poput jugoistočne Evrope. Vijeće Evrope proglasilo je 2005. godinu Evropskom godinom građanstva u odgoju i obrazovanju pod sloganom "Učimo i živimo demokratiju". To je označilo poseban trenutak podizanja svijesti o obrazovanju za demokratiju i ljudska prava, Gotovo sve zemlje članice su učestvovala u tom procesu na ovaj ili onaj način, a povratne informacije raznih partnera bile su izrazito pozitivne.

³⁰ Autor: Ólöf Ólafsdóttir, izvršna direktorica Uprave Vijeća Evrope za obrazovanje i jezike.

³¹ Povelja Vijeća Evrope o Odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i odgoju i obrazovanju za ljudska prava usvojena u sklopu Preporuke CM/Rec (2010.) 7 Odbora ministara.

³² Preporuka Rec(2002.)12, Odbora ministara Vijeća Evrope zemljama članicama o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo.

Međutim, od početka je bilo jasno da visoki prioritet obrazovanja za demokratiju i ljudska prava u odgojno-obrazovnim politikama zemalja članica nije lagan zadatak, čak ni ako se situacija u pojedinim zemljama bitno razlikuje. Definisanje obrazovanja za demokratiju i ljudska prava kao ključnog cilja odgojno-obrazovnih sistema podrazumijeva novu filozofiju u smislu metodologije i organizacije rada. Studije provedene u okviru projekta, uključujući i *Sveevropsku studiju o politici odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo*³³, ukazivale su na jaku potrebu za praktičnim instrumentima koji bi pomogli prevazići politiku i praksu. Slijedom toga su prioriteta projekta od 2006. do 2009. bili pripreme instrumenata i učila, razmjena dobre prakse i jačanje saradnje unutar država članica i među njima. Postojala su tri glavna područja rada: razvoj politike, obuka odgojno-obrazovnih stručnjaka i demokratsko upravljanje odgojno-obrazovnim ustanovama. Vijeće Evrope je za sva područja razvilo niz praktičnih instrumenata poput ove serije priručnika za nastavnike.

U maju 2010., dugi niz godina u prethodnom tekstu rezimiranog rada kulminirao je usvajanjem Povelje Vijeća Evrope o Odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i odgoju i obrazovanju za ljudska prava usvojene u okviru Preporuke (CM/Rec (2010.) 7 Odbora ministara svih 47 država članica Vijeća Evrope). U godinama koje slijede, ovaj će dokument predstavljati važnu referentnu tačku za cijelu Evropu, kao i temelj daljeg rada Vijeća Evrope na tom području.

29. Birzea et al. (2004), *All-European Study on EDC Policies*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

---

³³ Birzea et al. (2004.), *All-European Study on EDC Policies* (Sveevropska studija o politici odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo), Council of Europe Publishing, Strasbourg

3. Praktični instrumenti

3.1 Paket koji čini obrazovanje za demokratiju i ljudska prava

Vijeće Evrope razvilo je različita učila koja obuhvataju ključne informacije o raznim aspektima povezanim s integracijom obrazovanja za demokratiju i ljudska prava u odgojno-obrazovne sisteme. Najznačajnija nastavna učila, nazvana paket “obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, su sljedeća:

- Nastavno učilo 1: Učilo za ključna pitanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, politike: strateška podrška za donosioce odluka;
- Nastavno učilo 2: Demokratsko upravljanje školama;
- Nastavno učilo 3: Učilo za stručno usavršavanje nastavnika za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava: okvir za razvoj sposobnosti;
- Nastavno učilo 4: Osiguranje kvaliteta odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo u školama;
- Nastavno učilo 5: Škola-zajednica-univerzitet – partnerstva za održivu demokratiju: Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo u Evropi i SAD-u.

Ove instrumente su razvili stručnjaci država članica Vijeća Evrope na bazi povratnih informacija i komentara različitih ciljnih grupa, uključujući koordinate obrazovanja za demokratiju i ljudska prava. Uz navedeni paket obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, na internet stranicama Vijeća Evrope dostupan je i velik broj dodatnog materijala (www.coe.int/edc).

Ovi instrumenti su generički. Drugim riječima, ističe se da ih je potrebno prilagoditi različitim situacijama, te razviti i koristiti na način koji najbolje odgovara potrebama pojedine države.

3.2 Šest priručnika na temu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava u školskim projektima, nastavnim jedinkama, konceptima, metodama i modelima

U mnogim zemljama, nastavnicima je potrebna pomoć u realizaciji obrazovanja za demokratiju i ljudska prava. Iz tog razloga Vijeće Evrope razvija niz priručnika za nastavnike na temu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava.

Priručnik II:
Odrastati u demokratiji
Nastavni planovi za osnovni nivo na temu demokratskog građanstva i ljudskih prava

Priručnik III:
Živjeti u demokratiji
Nastavni planovi obrazovanja za demokratiju i ljudska prava za niži srednjoškolski nivo

Priručnik V:
Istraživati dječija prava
Devet kratkih projekata za osnovni nivo

Priručnik I:
Obrazovanjem do demokratije
Popratni materijali za nastavnike na temu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava

Priručnik IV:
Učestvovati u demokratiji
Nastavni planovi za viši srednjoškolski nivo na temu demokratskog građanstva i ljudskih prava

Priručnik VI:
Podučavati demokratiju
Zbirka modela za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava

Priručnici su objavljeni u saradnji sa Univerzitetom za pedagoške nauke u Zürichu, u okviru Međunarodnih projekata u odgoju i obrazovanju. Švicarska agencija za razvoj i saradnju sufinansirala je priručnike zajedno s Vijećem Evrope. Ova knjiga, Priručnik I, *Obrazovanjem do demokratije - popratni materijali za nastavnike*, prvi je u seriji od šest priručnika. Na prethodnoj stranici može se vidjeti pregled svih šest priručnika i njihovih različitih ciljnih grupa.

Priručnici uključuju nastavne planove za sve nivoe odgoja i obrazovanja, s naglaskom na promovisanje aktivnog građanstva osposobljenog kroz procese saradničkog i iskustvenog učenja u demokratski uređenim školskim zajednicama.

Jedinstvenost ovih priručnika je u tome što su rezultat istinski evropskog projekta. Ideja i prva verzija razvijeni su u Bosni i Hercegovini, gdje su mnogi nastavnici i odgojno-obrazovni radnici učestvovali u razvoju priručnika. Autori i urednici konačne verzije priručnika potiču iz raznih evropskih zemalja pa čak i šire, a same su priručnike testirali i preradili mnogi ljudi raznih porijekla i različitih senzibiliteta. Nadamo se da će dobro služiti nastavnicima i učenicima širom Evrope.